

اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه

تأکید بر آرای امام خمینی رحمه الله

آیت الله جواد آملی

❖ ❖ مصیب ایرانی ❖ ❖

سیرشناسه	: ایرانی، مصیب، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه با تأکید بر آرای امام خمینی رحمه الله و آیت الله جوادی آملی/ مصیب ایرانی.
مشخصات نشر	: قم: صر فی پور، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۸ ص.
شابک	: 978-964-8436-58-7
وضعیت فهرست نویسی	: قیفا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۹۵.
موضوع	: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق.، الحکمة المتعالیه فی الاسفار الاربعه -- نقد و تفسیر
موضوع	: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق. -- دیدگاه درباره اخلاق و سیاست
موضوع	: Sadradding shirazi, Mohammad ebn Ebrahim -- View on political ethics
موضوع	: خمینی، روح الله، رهبر انقلاب و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۹ - ۱۳۶۸. -- دیدگاه درباره اخلاق و سیاست
موضوع	: Khomeyni, Ruhollah, Leader and Founder of IRI -- Views on political ethics
موضوع	: جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۱۲ - -- دیدگاه درباره اخلاق و سیاست
موضوع	: Javadi Amoli, Abdollah -- Views on political ethics
موضوع	: اخلاق و سیاست
موضوع	: Political ethics
موضوع	: حکمت متعالیه
موضوع	: Transcendent philosophy
موضوع	: صدرالدین شیرازی، محمد بن ابراهیم، ۹۷۹ - ۱۰۵۰ ق.، الحکمة المتعالیه فی الاسفار الاربعه . شرح
شابک افروده	: BBR ۱۰۸۸
رده بندی کنگره	: ۱۸۹/۱
رده بندی دهکی	: ۵۸۸۳۰۵
شماره کتابشناسی ملی	:

❦ اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه ❦

با تأکید بر آرای امام خمینی رحمه الله و آیت الله جوادی آملی

نویسنده: مصیب ایرانی

ناشر: صر فی پور

چاپخانه: وفا (۹۱۲ ۲۵ ۲۵ ۶۲۵)

چاپ: اول/ ۱۳۹۸

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۴۰۰۰۰ تومان

ISBN: ۹۷۸-۹۶۴-۸۴۳۶-۵۸-۷

الحمد لله رب العالمين

قدیم به

تمام آنانی که بر من حقی دارند

و

تمام آنانی که اخلاق را توشه خویش می سازند تا

به پیامبر خاتم اقتدا کنند

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه پژوهش
۱۳	بیان مسأله
۱۴	اهمیت و فایده آن : (ذکر فواید علمی یا کاربردی)
۱۴	سابقه تحقیق:
۱۵	اهداف تحقیق : (شامل اهداف علمی، کاربردی و ضرورت‌های خاص انجام تحقیق)
۱۵	سوالات (اصلی و فرعی) تحقیق
۱۵	سوال اصلی تحقیق
۱۶	سوالات فرعی:
۱۶	فرضیه تحقیق
۱۶	پیش فرض‌های تحقیق
۱۷	روش تحقیق
۱۷	روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۷	سازمان دهی تحقیق : (ذکر عناوین اصلی و فرعی فصول)

فصل اول: کلیات و مفاهیم

- مقدمه ۲۱
- زندگی نامه دو حکیم متأله ۲۲
- ۱- زندگینامه امام خمینی (ره) ۲۲
- ۲- زندگی نامه آیت الله العظمی جواد آملی (عبدالله واعظ جوادى) ۲۶
- گفتار اول: چیستی اخلاق سیاسی ۲۸
- ۱- تعریف اخلاق ۲۸
- ۲- اقسام اخلاق ۳۰
- ۱-۲. فرا اخلاق ۳۰
- ۲-۲. اخلاق هنجاری ۳۱
- ۳-۲. اخلاق کاربردی ۳۲
- ۳- انسان اخلاقی ۳۳
- ۴- تعریف سیاست ۳۶
- ۱-۴. فعل سیاسی ۳۷
- ۲-۴. فعل اخلاقی ۳۸
- ۵- اخلاق و سیاست ۳۸
- ۱-۵. اخلاق سیاسی ۴۰
- ۲-۵. محورهای اخلاق سیاسی ۴۲
- ۳-۵. مهمترین مؤلفه‌های اخلاق سیاسی در اسلام: ۴۴
- گفتار دوم: چیستی حکمت سیاسی متعالیه ۴۶

گفتار سوم: شیوه و روش شناسی رساله.....	۴۹
چگونه اخلاق سیاسی را مطالعه خواهیم کرد.....	۴۹
جمع بندی.....	۵۰

فصل دوم: مبانی اخلاق سیاسی

مقدمه.....	۵۳
۱- مبانی هستی شناختی.....	۵۴
۱-۱. پدیده های مکانیکی.....	۵۴
۱-۲. پدیده های ارگانیکی.....	۵۵
۱-۳. سوپر ارگانیکی.....	۵۵
۲- مبانی معرفت شناختی.....	۶۲
۱-۲-۱. وحی.....	۶۹
۲-۲. کشف و شهود.....	۷۰
۲-۳. تعقل.....	۷۲
۲-۴. حس گرایی.....	۷۴
۳- مبانی انسان شناختی.....	۷۵
۴- مبانی ارزش شناختی.....	۸۲
۵- مبانی غایت شناختی.....	۸۴
جمع بندی.....	۸۶

فصل سوم: اصول اخلاق سیاسی

- درآمد ۹۱
- ۱- ویژگی‌های یک اصل ۹۴
- ۲- اصول اخلاقی ۹۴
۱. کرامت ۹۵
- ۱-۱. کرامت از منظر ملاصدرا ۹۵
- ۱-۱-۱. جلوه‌های کرامت انسانی ۹۵
- ۱-۲. کرامت انسانی از نگاه امام ۱۰۱
- ۱-۲-۱. کرامت اخلاقی در بحث نبوی ۱۰۱
- ۱-۲-۲. کرامت ذاتی و اکتسابی ۱۰۲
- ۱-۲-۳. تکریم انسان توسط خالق ۱۰۳
- ۱-۲-۴. تکریم انسان توسط خود ۱۰۴
- ۱-۳. کرامت انسانی از نگاه آیت الله جوادی آملی ۱۰۵
- ۱-۳-۱. نیروی فطرت و طبیعت ۱۰۵
- ۱-۳-۲. کرامت ذاتی انسان ۱۰۶
- ۱-۳-۳. کرامت اکتسابی ۱۰۷
- ۱-۳-۴. خلافت و کرامت ۱۰۷
- ۱-۳-۵. غایة القصوا یا وسطی ۱۰۷
۲. اصل عدالت ۱۰۹
- ۲-۱. عدالت از نگاه صدر ۱۰۹

۲-۲. عدالت از منظر امام.....	۱۱۱
عدالت تکوینی یا تشریعی.....	۱۱۱
۲-۲-۱. عدالت سنت الهی (در نگاه هستی شناسانه امام).....	۱۱۲
۲-۲-۲. عدالت فطری انسان (در نگاه انسان شناسانه امام).....	۱۱۳
۲-۲-۳. عدالت به معنای صراط (در مباحث اخلاق شناسانه امام).....	۱۱۳
۲-۲-۴. عدالت اخلاقی.....	۱۱۴
۲-۲-۵. ارزشی بودن عدالت.....	۱۱۴
۲-۲-۶. مبنای اصلی حکومت در اسلام.....	۱۱۶
۲-۳. عدالت از نگاه آیت الله جوادی آملی.....	۱۱۸
۲-۳-۱. ارزشی بودن عدالت.....	۱۱۸
۲-۳-۲. تأثیر و تأثر عدالت در اجتماع و فرد.....	۱۱۹
۲-۳-۳. عدالت در قوای انسانی.....	۱۲۰
۳- آزادی.....	۱۲۲
۳-۱. آزادی از منظر صدرا.....	۱۲۲
۳-۱-۱. آزادی عدم تبعیت از نفس.....	۱۲۳
۳-۱-۲. تناقض آزادی و تعیین رهبر.....	۱۲۴
۳-۲. آزادی از نگاه امام.....	۱۲۴
۳-۲-۱. آزادی حقی فطری.....	۱۲۵
۳-۲-۲. آزادی و دین.....	۱۲۷
۳-۲-۳. دو محور آزادی از نگاه امام.....	۱۲۸
۳-۳. آزادی از نگاه آیت الله جوادی.....	۱۲۹
۳-۳-۱. آزادی، مفهوم یا ماهیت.....	۱۳۱

- ۱-۳-۳. تفاوت آزادی سیاسی..... ۱۳۲
- ۲-۳-۳. آزادی تکوینی و تشریعی..... ۱۳۳
۴. وفای به عهد..... ۱۳۵
- ۱-۴. وفای به عهد از نگاه ملاصدر..... ۱۳۶
- ۱-۴-۱. تهداتی که خداوند از رهبر (نبی) گرفته است..... ۱۳۶
- ۲-۴-۱. الزامات رهبر (نبی) نسبت به مردم..... ۱۳۷
- ۲-۴. وفای به عهد از نگاه امام..... ۱۳۸
- ۱-۲-۴. عهدی که از علما گرفته شده..... ۱۳۹
- ۲-۴-۲. وفای به عهد اصلی فطری است..... ۱۴۰
- ۳-۴-۲. عدم وفای به عهد عامل یأس..... ۱۴۱
- ۴-۴-۲. عدم وفای به عهد عامل اختلاف..... ۱۴۲
- ۵-۴-۲. عدم وفای به عهد عامل خود رأیی..... ۱۴۲
- ۳-۴. وفای به عهد از نگاه آیت الله جوادی..... ۱۴۴
- وفای به عهد امر الله یا امر الناس..... ۱۴۴
۵. سعه صدر..... ۱۴۶
- ه.الف. عفو و گذشت..... ۱۴۷
- ه.ب. انتقاد پذیری..... ۱۴۷
- ه.ج. مشاوره..... ۱۴۸
- ۱-۵. سعه صدر از نگاه ملاصدرا..... ۱۴۹
- ۲-۵. سعه صدر از نگاه امام..... ۱۵۰
- ۳-۵. سعه صدر از نگاه آیت الله جوادی..... ۱۵۲
- جمع بندی..... ۱۵۳

فصل چهارم: آسیب‌های پیش روی اخلاق سیاسی

مقدمه	۱۵۹
الف: آسیب‌های فردی	۱۶۲
۱- الف. عدم خودسازی	۱۶۲
۱-۱- الف. آفتهایی که در اثر عدم رعایت کرامت حاصل می‌شود	۱۶۴
۱-۲- الف. یکی از موارد عدم رعایت کرامت، چاپلوسی است	۱۶۵
۱-۳- الف. عدم رعایت کرامت باعث فرصت به فرصت طلبان است	۱۶۶
۱-۴- الف. عدالت نفسانی	۱۶۸
۱-۵- الف. آزادی	۱۷۰
۱-۶- الف. وفای به عهد	۱۷۲
۱-۷- الف. سعه صدر	۱۷۵
ب. آسیب‌های اجتماعی	۱۷۸
۱- ب. آسیب‌هایی که در عدم اجرای کرامت بوجود می‌آید	۱۷۸
۲- ب. آسیب‌های اجتماعی که در اثر عدم اجرای عدالت بوجود می‌آید	۱۸۲
۳- ب. آسیب‌هایی که بر اثر عدم آزادی بوجود خواهد آمد	۱۸۶
۴- ب. آسیب‌هایی که بر اثر عدم رعایت عهد و پیمان پیش خواهد آمد	۱۸۹
۵- ب. آسیب‌هایی که بر اثر عدم سعه صدر بوجود می‌آید	۱۹۰
جمع بندی	۱۹۱
نتیجه گیری رساله	۱۹۲
منابع	۱۹۵

مقدمه پژوهش

بیان مسأله

با توجه به تقسیم‌بندی که در حکمت مطرح می‌شود و اینکه حکمت یا حکمت عملی یا حکمت نظری است اخلاق و سیاست در حکمت عملی قرار می‌گیرند و جزء فلسفه سیاسی واقع می‌شوند، از آنجا که فلسفه سیاسی اسلام پرداختن به حکومت و انسان جهت رسیدن انسان به سعادت واقعی است اخلاق سیاسی موضوعی است که دغدغه جامعه اسلامی و به طریق اولی خود شیعیان اسلامی می‌باشد، در این بین حکمت متعالیه نیز که با ابتکارات صدرا در این حکمت و پیروانی چون امام خمینی و آیت الله جوادی آملی که هر دو با جمع بین اخلاق و سیاست و با توجه به سیر انسان به سوی تکامل مادی و معنوی و اینکه انسان برای این سفر باید خود را تزکیه کرده و در صدد تزکیه جامعه نیز باشد، بی اخلاقی‌های مطرح در مسائل سیاسی در سطح دنیا و ارتکاب جنایاتی با نام اخلاق سیاسی در میان حکومت‌داران می‌رود که این بی اخلاقی به یک اخلاق در میان جوامع بدل شود، و این خلاف آنچه‌ای است که در اسلام مطرح است، و هر انسانی را و می‌داند تا برای این بی اخلاقی چاره‌ای بیاندیشد اینجاست که این رساله در صدد پاسخگویی به چیستی و چگونگی اصول و بنیادهای اخلاق سیاسی را در حکمت متعالیه با تأکید بر آرای دو نوصدرایی (امام خمینی و آیت الله جوادی آملی) به بحث پردازد.

اهمیت و فایده آن: (ذکر فواید علمی یا کاربردی)

این تحقیق ضمن طرح سؤالی راجع به چگونگی ارتباط اخلاق و سیاست و نگاهی اجمالی به آن در حکمت متعالیه با توجه به نگاه دو نو صدرائی (امام و آیت الله جوادی) بابی خواهد شد برای ورود به یکی دیدن اخلاق و سیاست، در عین اینکه با توجه به حضور این دو اندیشمند یکی به عنوان مؤسس انقلاب و جمهوری اسلامی و دیگری به عنوان بارو همکار، سیاستمداران را و امی دارد که سیاست بدون اخلاق بی توجه بوده چرا که سیاست بدون اخلاق همانند داشتن شاخ برای گاو است. در عین حال از نگاه حکمت متعالیه کسی که نه‌دین نفس نکرده باشد نباید در سیاست دخالت کند.

سابقه تحقیق

در زمینه مباحث اخلاق سیاسی مقالات و کتابهایی نوشته شده اما آنچه که بیشتر به آن پرداخته شده اولاً ارتباط اخلاق با سیاست می باشد، اما به بررسی خود اخلاق سیاسی پرداخته نشده است، دوم اینکه در این مورد بخصوص کسی تحقیقی نداشته، و اینکه کتابهایی چون امام، اخلاق، سیاست از سید حسن اسلامی و مناسبات اخلاق و سیاست از خانم کیخا هم به صورت کلی و یا بیشتر به صورت مقایسه‌ای و ارتباط اخلاق و سیاست مطرح است و یا مباحث اخلاق و سیاست در همایش سیاست متعالیه از منظر حکمت متعالیه به اهتمام آقای شریف لک زایی که معمولاً مقالاتی هم در دیگر مجلات از جمله علوم سیاسی و قبسات و نقد کتاب مطرح است همان موضوعاتی است که در همایش مطرح شده منتها با ویرایشهایی که از قبل داشته‌اند. و کتاب دیگری نیز با عنوان اخلاق سیاسی که آقای نیما کیانی آن را به چاپ رسانده و آنهم مجموعه مقالات است، و کتاب اخلاق و سیاست آقای خراسانی و اخلاق سیاسی از دیدگاه امام علی (ع) از آقای رنجبر، در حالی که در این تحقیق ارتباط این دو را قطعی گرفته و به این موضوع بیشتر پرداخته است که دغدغه اصلی در اخلاق سیاسی همان دغدغه‌هایی است که یک

سیاستمدار برای رساندن جامعه خود به سعادت در دنیا و آخرت است و اینکه ملزومات اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه با تأکید بر آراء امام و آیت الله جوادی می تواند مقوله جدیدی باشد برای تحقیق در باب اخلاق سیاسی که ارتباط تنگاتنگ آنان دو در واقع یکی بودن آنها را مورد بررسی قرار خواهد داد هر چند مقالات دیگری که به یگانگی اخلاق و سیاست اشاره دارند وجود دارد اما نکته ای که در این مقال مورد توجه قرار می گیرد و متفاوت با آنان است اینکه به مباحثی که بیشتر در اخلاق سیاسی و جمعی کاربرد دارد پرداخته نشده است.

اهداف تحقیق: (شامل اهداف علمی، کاربردی و ضرورت های خاص انجام تحقیق)

با توجه به موضوع تحقیق که اصول و بنیادهای اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه با تأکید بر اندیشه ی امام و آیت الله جوادی که این دو متأله خود شخصیت هایی اخلاقی و سیاسی هستند، می تواند راهگشایی برای جامعه متزلزل ما باشد. در عمل سیاستمداران و حاکمان و کارزگزاران نظام اسلامی در عملی حال که برخلاف کسانی که اخلاق سیاسی را به عنوان خدعه و نیرنگ و اینکه این موضوع یعنی اخلاق در خدمت سیاست باشد، اینجا اخلاق سیاسی به عنوان یک ارزش محسوب شده و با نگاه این دو اندیشمند نه تنها خدعه و نیرنگ نیست که باید این نوع سیاست حاکم باشد.

سوالات (اصلی و فرعی) تحقیق

سوال اصلی تحقیق

مبانی و اصول اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه با تأکید بر آراء امام خمینی ره آیت الله جوادی آملی چیست؟

سوالات فرعی:

برای پاسخ گویی به سؤال فوق باید سؤالاتی دیگر نیز پاسخ گفت از جمله:

۱- اخلاق سیاسی چیست؟ حکمت سیاسی متعالیه چیست؟

۲- مبانی اخلاق سیاسی در حکمت سیاسی متعالیه چیست؟

۳- اصول و قواعد مهم اخلاق سیاسی در حکمت سیاسی متعالیه چیست؟

۴- مهمترین آسیبهای پیش روی اخلاق سیاسی از منظر حکمت سیاسی متعالیه چیست؟

فرضیه تحقیق

اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه با توجه به نگاه این مکتب به مبانی خود وجود دارد و می توان واژه ای ترکیبی و متمایز از آنچه که دارای بار منفی در دیگر مکاتب است باشد، چرا که اخلاق و سیاست نمی توانند از هم جدا باشند، اخلاق همان اخلاق فردی است و سیاست اخلاق جمعی می باشد.

پیش فرض های تحقیق

۱. حکمت متعالیه به عنوان یک مکتب فلسفی در درون خود فلسفه سیاسی را

داراست و به اخلاق سیاسی به عنوان اصلی مهم اشاره دارد.

۲. نگاه حکمت متعالیه به اخلاق سیاسی با دیگر مکاتب فرق دارد و با توجه به

اینکه برخلاف سایر مکاتب که سعادت انسان را در همین دنیا می دانند و یا

سعادت را در کسب لذائذ بیشتر می بینند، سعادت انسان را به سعادت در دنیا و

آخرت می داند لذا دنیا را مزرعه آخرت در نظر گرفته و چنان برنامه ای دارد که

سعادت انسان در دنیا را به سعادت در آخرت پیوند می زند و برای همه این مراحل

نیز برنامه دارد از جمله برای سیاست و اینکه سیاست مورد نظر دو اندیشمند مورد

بحث به عنوان نمایندگان حکمت متعالیه باید با اخلاق همراه باشد.

روش تحقیق

روش کار در این نوشتار بر مبنای فلسفی-تحلیلی می باشد، و روش گردآوری اطلاعات نیز که با توجه به منابع در دست رس به صورت کتابخانه ای می باشد.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات در این رساله به روش گلن تیندر می باشد که با طرح سؤالات اساسی برای رسیدن به پاسخ مناسب تلاش دارد.

سازمان دهی تحقیق: (ذکر عناوین اصلی و فرعی فصول)

این پژوهش شامل یک مقدمه و پنج فصل می باشد که فصل اول به بررسی مفاهیم و کلیات پراخته می شود. در فصل دوم به مبانی اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه می پردازیم و در فصل سوم اصول اخلاق سیاسی و در فصل چهارم به ابعاد اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه و در فصل پنجم به آسیب های اخلاق سیاسی در حکمت متعالیه خواهیم پرداخت.